

ĐÀO TẠO TỪ XA MÔ HÌNH ĐÀO TẠO TRONG XÃ HỘI TRI THỨC

Thạc sĩ CAO VIỆT HIẾU

Trong phần nói về phát triển giáo dục đào tạo của dự thảo báo cáo chính trị có đoạn "...xây dựng qui hoạch đào tạo nhân lực theo phương thức kết hợp học tập trung, học từ xa, học trên mạng..." Ở nước ta đào tạo từ xa, từ nhiều năm qua đã được tổ chức thực hiện ở một số Trường Đại học, Trung tâm... nhưng với tính chất bước đầu thử nghiệm.

Tuy nhiên đây là vấn đề mới ở nước ta, vì vậy để cho phương thức đào tạo mới này trở thành phương thức đào tạo chủ đạo, thực hiện chính sách mở trong giáo dục của Đảng và Nhà nước, đồng thời phải đảm bảo chất lượng trong đào tạo - là vấn đề được sự quan tâm thường xuyên của toàn xã hội - trong bài này tác giả trình bày một số quan điểm và đề xuất những giải pháp nhằm góp phần hoàn thiện và nâng cao chất lượng đào tạo từ xa trong điều kiện Việt Nam.

ĐÀO TẠO TỪ XA - PHƯƠNG THỨC ĐÀO TẠO QUAN TRỌNG ĐỂ THỰC HIỆN CHÍNH SÁCH MỞ CỦA CỘNG HÒA VIỆT NAM

Chúng ta đang bước vào Thiên niên kỷ thứ 3 với sự phát triển như vũ bão về khoa học công nghệ, tác động đến sự tồn tại và phát triển của cả nhân loại. Loài người luôn tìm cách tiếp cận đến sự hoàn thiện trong cuộc sống với những tìm tòi, nghiên cứu để khám phá những chân trời tri thức mới, đóng góp vào nền văn minh chung của nhân loại tạo nên sự hình thành tất yếu của xã hội tri thức.

Nền văn hóa tri thức nhờ đó được hình thành bao gồm 4 nét cơ bản sau:

Chủ nghĩa nhân văn.

Phương pháp tiếp cận thông tin, xử lý thông tin.

Cải tiến liên tục mang nặng tính sáng tạo, đột phá.

Khả năng liên kết, đối tác bình đẳng, cùng tồn tại.

Thực vậy, mục tiêu cuối cùng của nền kinh tế mở - nền kinh tế tri thức - phải là nhằm phục vụ lợi ích cho mọi người dựa trên nguyên tắc lao động thật sự có chất lượng, có hiệu quả và được hưởng thụ trên năng suất lao động sáng tạo mà họ tạo ra cho xã hội. Đây

là điều kiện cơ bản để tạo ra sự công bằng, bình đẳng và cũng là nền tảng cho xã hội phát triển ổn định và bền vững.

Có thể nói rằng, nền kinh tế mở - nền kinh tế tri thức được hình thành trên nền tảng xã hội văn minh, có nền dân trí cao, sự phát triển của khoa học công nghệ, pháp luật ổn định. Vì vậy, việc hình thành nền kinh tế mở - nền kinh tế tri thức đòi hỏi phải cùng cố xây dựng một nền giáo dục thường xuyên với chính sách mở, tạo điều kiện để mọi người được học hành, tiếp cận nền giáo dục hàn lâm. Với sự phát triển mạnh mẽ về công nghệ truyền thông, công nghệ tin học - một trong những biểu hiện cụ thể của chính sách mở trong giáo dục - phương thức đào tạo từ xa sẽ được phát huy ưu thế vốn có của nó đến mức cao nhất. Đây sẽ là điều kiện cần để các nước đang phát triển có thể hội nhập bình đẳng vào nền kinh tế thế giới.

Hiện nay đang tồn tại song song hai hình thức đào tạo mà cách thức tổ chức, quản lý rất khác biệt:

Đào tạo theo kiểu truyền thống: là đào tạo theo hình thức "mặt đối mặt" giữa Thầy và trò tại nơi cố định, được xác định rõ không gian và thời gian. Chu trình đào tạo được khép kín từ khâu tổ chức thi tuyển sinh, giảng dạy trên lớp, thực hành tại các phòng thí nghiệm... tất cả đều có sự hiện diện có mặt của người thầy với hàm lượng thời gian bắt buộc người học phải đảm bảo tuân theo. Hình thức đào tạo này cần có sự đầu tư rất lớn về cơ sở vật chất.

Đào tạo từ xa: là hình thức đào tạo mà không nhất thiết phải có sự tiếp xúc, hiểu biết giữa Thầy và trò, mọi thông tin truyền đạt dựa trên kỹ thuật truyền thông, tin học, vệ tinh, tài liệu sách vở. Mọi người ở khắp nơi đều có thể nhận cùng một lượng thông tin trong cùng một thời điểm. Thời gian và không gian chỉ mang khái niệm tương đối, vai trò người Thầy được hiểu như là một người hướng dẫn và truyền đạt thông tin.

Công tác tổ chức đào tạo của phương thức đào tạo từ xa được xây dựng trên nguyên tắc lấy quá trình tự

đào tạo của người học làm trọng tâm vận động của quá trình, việc tổ chức đào tạo được thực hiện linh hoạt và mềm dẻo. Người học có thể không cần trải qua kỳ thi tuyển sinh mà chỉ ghi danh học theo từng tính chỉ hoặc từng học phần theo qui định. Người theo học có thể vừa học vừa làm việc.

Đào tạo từ xa được xem là một cuộc cách tân trong giáo dục ở thế kỷ 20 và sẽ phát huy tính hiệu quả ở mức tối đa trong thế kỷ 21. Đây là phương thức đào tạo phù hợp trong xã hội tri thức là vì nó không phân biệt tuổi tác, giai cấp, không bó buộc về thời gian, không gian học tập. Nhưng nó lại đáp ứng được những yêu cầu chính đáng sau:

Nhu cầu học tập nâng cao trí tuệ, nâng cao năng lực lao động sáng tạo.

Nhu cầu hoàn thiện phương pháp tập hợp thông tin, xử lý thông tin, khai thác thông tin một cách hiệu quả để giải quyết những vấn đề do cuộc sống đặt ra.

Nhu cầu tự hoàn thiện bản thân về đạo lý, tâm lý, pháp lý trên cơ sở không ngừng nâng cao về trí tuệ và thể lực tạo cho cuộc sống bản thân và cộng đồng tốt hơn.

ĐÀO TẠO TỪ XA - THỰC TIỄN CÁC NƯỚC VÀ VIỆT NAM

Với tính ưu việt nêu trên, giáo dục từ xa được áp dụng ở nhiều nước trên thế giới.

Tại Hàn Quốc vào những năm thuộc thập niên 80, đào tạo từ xa được thực hiện cho cả giáo dục chính qui và không chính qui, đại học và cả trung học. Còn ở Australia từ đầu thế kỷ này hình thức đào tạo từ xa đã được áp dụng không chỉ bậc đại học mà ngay cả đối tượng bậc trung học và tiểu học. Trong khi với thế mạnh ưu việt về cơ sở hạ tầng của công nghệ thông tin, viễn thông, giáo dục từ xa ở Mỹ được xem là phát triển mạnh so với các nước trên thế giới. Hiện tại mạng lưới đào tạo từ xa đã vươn khắp cả nước với sự tham gia của hàng ngàn trường đại học trên khắp nước Mỹ, cùng với hàng trăm học viện, viện nghiên cứu giáo dục trên cả nước.... Trình độ đào tạo không giới hạn kể cả đào tạo bậc tiến sĩ. Tuy nhiên bản thân người Mỹ cũng chưa hài lòng lắm về chất lượng trong đào tạo.

Và còn nhiều quốc gia nữa, họ cũng đều thực hiện phương thức đào tạo từ xa trên cơ sở vị trí địa lý, hạ tầng cơ sở vật chất kỹ thuật ... mà có những đối sách phù hợp. Nhưng trên hết vẫn là sự thể hiện quan điểm học tập suốt đời, học đi đôi với hành, bình đẳng công bằng, nâng cao dân trí toàn xã hội.

Tại Việt Nam, quan điểm về chính sách mở trong giáo dục, xã hội hóa giáo dục đã được Hồ Chủ Tịch - khẳng định ngay từ những ngày đầu

khí cách mạng thành công— :

“... Sự nghiệp giáo dục là sự nghiệp của quần chúng, cần phải phát huy đầy đủ dân chủ xã hội chủ nghĩa...”

“... Học tập là một việc phải làm liên tục, suốt đời, phải gắn liền lý luận với công tác thực tiễn...”

Và tư tưởng ấy đã trở thành chủ trương, đường lối của Đảng và Nhà nước và được thể hiện rõ trong các nghị quyết Đại hội Đảng lần thứ VI, VII, VIII, đặc biệt là nghị quyết Trung ương II khóa VIII đã khẳng định:

“... Thực sự coi giáo dục đào tạo là quốc sách hàng đầu...”

“... Giáo dục đào tạo là sự nghiệp của toàn Đảng, của Nhà nước và toàn dân...”

“... Thực hiện công bằng xã hội trong giáo dục đào tạo. Tạo mọi điều kiện để ai ai cũng được học hành...”

Và tư tưởng ấy đã được thể hiện cụ thể trong Nghị quyết hội nghị lần thứ II, Ban chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa VIII:

“... Mở rộng các hình thức đào tạo không tập trung, đào tạo từ xa, từng bước hiện đại hóa giáo dục...”

Thực hiện chủ trương của Bác, của Đảng và Nhà nước từ năm 1990 Viện Đào tạo Mở Thành phố Hồ Chí Minh (nay là Đại học Mở Bán Công Thành phố Hồ Chí Minh) đã được thành lập với nhiệm vụ là liên kết các trung tâm đào tạo ở các địa phương để hình thành mạng lưới trường lớp đào tạo mở rộng, đào tạo từ xa cho các tỉnh phía Nam. Đây là nơi đầu tiên trong cả nước thực hiện thí điểm đào tạo từ xa. Cho đến nay, đã có nhiều Trường đại học trong cả nước, Sở giáo dục một số tỉnh thành, các chương trình của chính phủ với sự hỗ trợ của nước ngoài (Dự án Việt - Bỉ)... đang thực hiện những chương trình đào tạo từ xa ở những cấp độ khác nhau. Tuy nhiên sự phát triển như hiện tại mang tính cục bộ, địa phương với phương tiện, cơ sở vật chất phục vụ cho phương thức đào tạo từ xa còn rất thiếu thốn, hạn chế lẫn về mặt số lượng lẫn chất lượng.

Sự đầu tư của Nhà nước vào lĩnh vực đào tạo từ xa còn hạn chế về mặt chủ trương, chính sách chưa rõ, nhiều quan điểm và qui định chưa phù hợp, thiếu sự quản lý thống nhất từ các cơ quan quản lý thuộc nhà nước, Bộ, các cơ quan chủ quản đối với phương thức đào tạo từ xa này.

Đồng thời với những quan điểm phân biệt giữa đào tạo chính qui và phi chính qui (đào tạo từ xa) cũng là một rào cản rất lớn cho việc phát triển đào tạo từ xa.

Nhưng thực chất sự khác nhau cơ bản giữa phương thức đào tạo truyền thống khác với đào tạo từ xa về cách thức thực hiện quá trình học tập, còn về khối lượng kiến thức truyền đạt, những yêu cầu về kỹ năng, trình độ chuyên

môn ở mỗi học viên đều phải như nhau. Vì vậy về mặt bằng cấp là phải như nhau. Chính vì vậy đối xử công bằng trong cả hai phương thức đào tạo trên phải là quan điểm thống nhất.

Tóm lại, sự ủng hộ tích cực về mặt chủ trương, đường lối của Đảng và Nhà nước có thể được xem là một sự khởi đầu thuận lợi cho việc phát triển mạnh hình thức giáo dục từ xa tại Việt Nam. Thực tế cần phải nói rằng công tác tổ chức và những điều kiện đảm bảo chất lượng ở các đơn vị đào tạo còn những vấn đề cần phải tiếp tục hoàn thiện, có vậy mới giải tỏa được yếu tố tâm lý của xã hội về chất lượng đào tạo của loại hình đào tạo mới này.

CHẤT LƯỢNG GIÁO DỤC TỪ XA - NHỮNG ĐIỀU KIỆN CẦN THIẾT CHO MỘT GIẢI PHÁP TỔNG THỂ.

Chất lượng dịch vụ đào tạo đầu ra chính là yếu tố then chốt để đảm bảo sự phát triển bền vững của phương thức đào tạo này. Chất lượng giáo dục hay chất lượng con người được tạo nên từ hai tập hợp lượng giá:

- ♦ Lượng giá về nhân bản, phẩm giá đạo đức...

- ♦ Lượng giá về năng lực tư duy, chuyên môn nghiệp vụ, kỹ năng, kỹ xảo...

Ở tập hợp nhân bản, phẩm giá đạo đức con người chỉ có thể đạt được thông qua một quá trình học tập và rèn luyện lâu dài, với sự tác động không chỉ ở nhà trường mà yếu tố gia đình và xã hội đóng vai trò vô cùng quan trọng để hình thành nên tập hợp ấy.

Vì vậy, ở đây nhà trường đóng vai trò quyết định trong việc hình thành nên năng lực tư duy, chuyên môn nghiệp vụ, kỹ năng, kỹ xảo... của mỗi học viên. Chính vì vậy khi đánh giá chất lượng đào tạo ở góc độ nhà trường, người ta chỉ dựa trên những chỉ tiêu đã được lượng hóa về năng lực tư duy, kỹ năng kỹ xảo của học viên mà thôi.

Quan điểm quản lý theo ISO thì chất lượng là mức độ của một tập hợp các đặc tính vốn có đáp ứng các yêu cầu (ISO 9000:2000). Như vậy, người học sẽ được xã hội - nơi sử dụng - đánh giá một cách chính xác về chất lượng con người của mỗi học viên. Sự thỏa mãn của xã hội đối với từng học viên dựa trên những thành quả (vật chất, lẫn tinh thần) mà học viên đó đóng góp cho xã hội. Đây chính là thước đo chính xác nhất, cụ thể nhất.

Xuất phát từ quan điểm trên, việc đảm bảo chất lượng giáo dục từ xa không phải chỉ tập trung đơn thuần vào nội dung đào tạo mà còn phải tập trung vào việc kiện toàn hệ thống quản lý, cơ cấu tổ chức mạng lưới đào tạo từ xa với những điều kiện tiên quyết sau:

- Cơ sở pháp lý, quản lý vĩ mô

- ♦ Phải hoàn thiện mô hình giáo dục từ xa tại Việt Nam sao trên cơ sở ban hành kịp thời những qui chế, qui

định, cơ chế quản lý.

- ♦ Tập trung vào một hoặc hai đầu mối trọng điểm trong việc thống nhất quản lý toàn bộ mạng lưới đào tạo từ xa khắp cả nước.

- Về kiến thức chuyên môn:

- ♦ Xác định mục tiêu đào tạo trên trở sở bám sát yêu cầu thực tiễn mà xã hội đặt ra

- ♦ Trên cơ sở mục tiêu đã xác định, thiết kế nội dung chương trình đào tạo, khối lượng kiến thức truyền tải theo hệ thống tin chỉ

- ♦ Tổ chức biên soạn tài liệu, giáo trình, hệ thống thông tin tư liệu.

- ♦ Thiết kế, ứng dụng các kỹ thuật lượng giá trong đào tạo.

- Nguồn nhân lực

- ♦ Đội ngũ giảng viên, cộng tác viên, tư vấn viên thuộc những chuyên ngành, lĩnh vực hoạt động được xác định hoặc có liên quan.

- ♦ Đảm bảo đủ nguồn lực cho việc điều hành tại các cơ sở có liên quan và các vệ tinh liên kết.

- ♦ Thường xuyên huấn luyện, đào tạo thông qua nhiều hình thức.

- Cơ sở hạ tầng - vật tư kỹ thuật

- ♦ Liên kết, xây dựng, phát triển cơ sở in ấn giáo trình phục vụ công tác đào tạo.

- ♦ Liên kết, xây dựng, phát triển mạng lưới tin học, viễn thông, truyền thanh, truyền hình phục vụ công tác đào tạo.

- ♦ Liên kết, xây dựng, phát triển mạng lưới phân phối tài liệu sách vở...

- Quản lý - hợp tác quốc tế

- ♦ Xây dựng hệ thống quản lý đào tạo từ xa theo mô hình quản lý chất lượng ISO 9001:2000

- ♦ Hợp tác với các cơ sở đào tạo trong và ngoài nước trong việc trao đổi kinh nghiệm thực hiện, tài liệu, phương tiện kỹ thuật, ...

- ♦ Hợp tác liên kết, trao đổi nguồn nhân lực, chuyển tiếp học viên và thừa nhận lẫn nhau giữa các cơ sở đào tạo trong và ngoài nước trên cơ sở vì lợi ích chung của cộng đồng.

Một nền văn minh xuất hiện luôn được hình thành thành trên nền tảng tri thức và sự sáng tạo. Giáo dục và đào tạo là điều kiện cần để sản sinh ra những nền tảng nhiệm màu ấy, trong đó đào tạo từ xa được xem như là giải pháp tối ưu trong xã hội tri thức khi mà sự tồn tại và hiện diện của con người đang và sẽ tồn tại ở khắp mọi nơi trên hành tinh này.

Giải quyết tốt yếu tố đảm bảo chất lượng trong điều kiện Việt Nam sẽ góp phần tích cực làm cho phương thức đào tạo mới này phát triển đáp ứng nhu cầu học tập đa dạng của nhân dân, thực hiện chính sách xã hội hóa giáo dục của Đảng và nhà nước. Và đây cũng là điều kiện cần để đất nước ta hòa nhập vào nền kinh tế mở - kinh tế tri thức một cách hiệu quả nhất ■